

Verbanvändningen på andraspråket hos flickor och pojkar i språkbåd

Martina Buss

Syfte och material

Tidigare undersökningar av finska språkbådselevers andraspråk har visat att eleverna redan i åk 4 har ett välutvecklat ordförråd i svenska, särskilt på de områden som gäller deras skolverklighet (se t.ex. Björklund 1996). Tidigt fullständigt svenskt språkbåd som kommunikativ undervisningsmetod (se t.ex. Björklund 1997 och Laurén 1999 för en beskrivning av tidigt fullständigt språkbåd i svenska i Finland samt om forskning i temat) tycks också gynna både flickors och pojkars andraspråksutveckling.

Analyser av andraspråksordförrådet i åk 4 visar emellertid sådana likheter hos flickor och pojkar i språkbåd som inte har motsvarigheter i ordförrådsanvändningen hos de jämnåriga enspråkiga eleverna (Buss 1997). Dessa drag i ordförrådet hos flickor och pojkar i språkbåd strider mot resultaten i flera lingvistiska undersökningar av språkbruket hos flickor och pojkar (se t.ex. Hultman & Westman 1977; Lundquist 1978; Hultman 1981; Petterson 1982). Av dessa undersökningar framgår det att det finns tydliga skillnader i bl.a. verbbruket mellan de två könen och dessa skillnader tycks enligt undersökningarna framträda redan i ett tidigt skede, i 10-årsåldern, när det gäller elevernas förstaspråk. Det är dock skäl att notera att dessa undersökningar i språkliga könsskillnader behandlar förstaspråksanvändningen, medan min undersökning diskuterar språkliga skillnader mellan könen i elevernas andraspråk. Det könsspecifika bruket av ett andraspråk hos språkbådselever tycks alltså inte framträda ännu efter fem år i språkbåd (i åk 4). Jag har därför valt att följa upp och studera språkbådselever i åk 9 som deltagit i språkbåd i ca 10 år. Syftet med undersökningen är bl.a. att få reda på om och när de könsspecifika dragen i ordförrådsanvändningen framträder hos andraspråksinlärare som deltar i tidigt fullständigt språkbåd i svenska.

I denna artikel kommer jag att behandla verben och valet av verb i skriven svenska hos språkbådselever och deras jämförelsegrupp i åk 9. Jag har valt att betrakta denna ordklass närmare, eftersom det är en innehållstung ordklass som eleverna lär sig först och i åk 9 har eleverna redan utvecklat ett omfattande verbförråd. Dessutom är verben en mycket svår ordklass att lära sig eftersom ett och samma verb kan ha flera olika betydelser och ingå i flera olika semantiska fält. Likaså är verbens böjningsmönster svåra för inlärare av svenska som andraspråk. (Jfr t.ex. Viberg 1991; Björklund 1996.)

Materialet för undersökningen består av reserapporter skrivna av elever i åk 9. Eleverna fick i uppgift att skriva två rapporter om en resa som de skulle hitta på och där klassen skulle representera hela skolan. Den ena rapporten (A) skulle adresseras till skolans rektor (en officiell mottagare) och den andra rapporten (B) till en kompis som råkade vara sjuk vid tidpunkten för resan (en inofficiell mottagare). Med denna uppgift ville jag styra eleverna att ta hänsyn till mottagaren och försöka använda sådana ord och uttryck som de anser vara lämpliga för å ena sidan en mera officiell mottagare och å andra sidan en inofficiell mottagare. Eleverna ombads således i uppgiften att fundera på vem de skriver rapporten till och välja en lämplig stil. Dessutom uppmanades eleverna att fästa uppmärksamhet också vid ordvalet i de två rapporterna.

Denna uppgift valdes eftersom tidigare undersökningar både i Canada och i Finland tyder på vissa svagheter i språkbads elevernas förmåga att ur socio-lingvistisk synvinkel på andraspråket variera sitt språkbruk enligt mottagaren och sammanhanget (jfr Harley 1984; Harley, Allen, Cummins & Swain 1990; Swain & Lapkin 1990; Buss 1997).

Materialet består av 138 rapporter som är skrivna av 32 finskspråkiga språkbads elever (SB) och 37 elever i en jämförelsegrupp (HS). Undersökningen omfattar de två första språkbadsgrupperna i Vasa som deltar i svenskt språkbad inom en finskspråkig skola. Deras jämförelsegrupper består av jämnåriga svenskspråkiga elever i en svensk högstadieskola i Vasa. I SB-gruppen finns det 16 flickor och 16 pojkar och i HS-gruppen 24 flickor och 13 pojkar. Kön fördelningen är således inte lika jämn i HS-gruppen som i SB-gruppen. Materialet omfattar 16928 löpord varav SB-eleverna svarar för 7554 löpord, vilket utgör ca 45 % av det totala antalet löpord.

Verbförrådet i materialet

I mitt material ingår sammanlagt 3346 verb, vilket utgör 19,8 % av det totala antalet löpord. Av det sammanlagda antalet verb har språkbads eleverna producerat 43,3 % (1449 verb) och jämförelsegruppens elever 56,7 % (1897 verb). Tabell 1 visar också att verben i den officiella A texten utgör 18,7 % av ordförrådet och i den inofficiella B texten något mera 21,1 %. Det finns tydliga skillnader mellan flickorna och pojkarna enbart i HS-gruppen, medan SB-gruppens resultat är de samma mellan flickorna och pojkarna i fråga om både text A och text B. I fråga om text A sammanfaller dessutom SB-gruppens resultat med HS-pojkarnas resultat. Det tycks i mitt material vara jämförelsegruppens flickor som använder den största andelen verb, vilket stämmer överens med tidigare forskningsresultat som visar att flickorna tenderar att använda flera verb i sina skriftliga texter än pojkarna (se t.ex. Hultman & Westman 1977). I språkbadsgruppen har flickorna och pojkarna däremot använt en lika stor andel verb i sina texter. Även denna tendens har kommit fram i tidigare

finländska undersökningar i språkbadslevers skriftliga andraspråk, även om eleverna då var något yngre än i min undersökning (se Buss 1997).

Tabell 1. Det totala antalet verb i materialet samt deras andel av alla ord.

	A-text		B-text	
	tot.	% av ord	tot.	% av ord
SBfl	412 verb	17,8	499 verb	20,6
SBpo	300 verb	18,0	238 verb	20,6
HSfl	825 verb	19,6	709 verb	22,6
HSpo	213 verb	18,1	150 verb	18,8
SB tot.	712 verb	17,9	737 verb	20,6
HS tot.	1038 verb	19,3	859 verb	21,5
Totalt	1750 verb	18,7	1596 verb	21,1

Indelning i semantiska fält

I analysen av verb har jag utgått från den kontext verben förekommer i och därefter delat in verben i olika semantiska fält (jfr Viberg 1988; 1990; 1991 samt Kotsinas 1982). I vissa fall har jag tolkat verbens betydelse i olika kontexter tämligen fritt, eftersom det således har varit möjligt att få en bättre bild av vilka verb eleverna i mitt material har valt för att uttrycka t.ex. förflyttning av olika art. Detta leder till att ett till formen liknande verb kan ingå i olika semantiska fält, även om man i svenskan vanligen inte uttrycker viss typ av handling eller händelse med dessa verb, och samtidigt kan samma verb ingå i olika grupperingar inom de semantiskafälten. Utgångspunkten är således i alla kategoriseringar och grupperingar verbets betydelse i den kontext det förekommer i. T.ex. verben *gå* och *komma* kan förekomma i olika semantiska fält och i olika grupper inom det semantiska fältet verb för förflyttning.

I denna artikel har jag valt att närmare betrakta det semantiska fältet för verb för förflyttning, eftersom elevernas uppgift var att skriva en reserapport och det är naturligt att eleverna då använder ett tämligen stort antal verb som betecknar förflyttning. Jag kommer också att behandla semantiska fältet för verb för verbal kommunikation som nära anknyter till uppgiften, där eleverna ombads rapportera om en resa. Jag anser att det således är naturligt att också använda verb som betecknar verbal kommunikation. Dessutom har det i tidigare undersökningar (jfr Hultman 1981) bevisats att flickorna och pojkarna väljer att använda dessa verb på olika sätt och i olika antal.

I analysen av verbanvändningen kommer jag att jämföra språkbadslever med jämförelsegruppens elever, flickor med pojkar samt i någon mån text A som är avsedd för en officiell mottagare med text B som har skrivits till en inofficiell mottagare.

Verb för förflyttning

I mitt material finns det 553 verb som betecknar förflyttning och dessa utgör 16,5 % av hela verbförrådet. Språkbadsseleverna tycks ha använt något flera verb för förflyttning (301 verb; 54,4 %) än jämförelsegruppens elever (252 verb; 45,6 %).

Tabell 2. Det totala antalet verb för förflyttning i materialet samt deras andel av alla verb.

	A-text		B-text	
	tot.	% av alla verb	tot.	% av alla verb
SBfl	79 verb	19,2	74 verb	14,8
SBpo	103 verb	34,3	45 verb	18,9
HSfl	112 verb	13,6	79 verb	11,1
HSpo	38 verb	17,8	23 verb	15,3
SB tot.	182 verb	25,6	119 verb	16,2
HS tot.	150 verb	14,5	102 verb	11,9
Totalt	332 verb	19,0	221 verb	13,9

I båda grupperna använder eleverna flera verb som betecknar förflyttning när de rapporterar till skolans rektor (text A) än när de rapporterar till sin kompis (text B). I språkbadsgruppen är skillnaden mycket tydlig. Tabell 2 visar att förflyttningsverben i text A utgör hela 26 % av alla verb medan de i text B utgör enbart 16 % av det totala antalet verb. I jämförelsegruppen utgör förflyttningsverben 15 % av alla verb i text A och 12 % i text B. I mitt material är det pojkarna i de två grupperna som svarar för en tätare användning av förflyttningsverb i synnerhet i fråga om text A, men även i text B (se tabell 2). Användningen av förflyttningsverb hos SB-flickorna tycks i mitt material likna den hos HS-pojkarna och således utgör SB-pojkarnas och HS-flickornas verbanvändning de två ytterligheterna i fråga om verb för förflyttning i mitt material.

De verb som i mitt material betecknar förflyttning kan enligt sin grundbetydelse grovt taget delas in i fyra kategorier: 'gå', 'åka', 'komma' och 'besöka'. Härtill finns det i materialet enstaka andra förflyttningsverb som inte har en gemensam grundbetydelse. I artikeln behandlas närmare grundbetydelseerna 'gå' och 'åka' som i olika undersökningar har visat sig vara något besvärliga för andraspråksinlärare i synnerhet för inlärare med finska som förstaspråk (jfr Viberg 1991).

Grundbetydelsen 'gå'

Till denna kategori räknas de verb som enligt kontexten kan anses innehålla betydelsen ' förflytta sig till fots'. Det finns i mitt material två dominant verb för

förflyttning av denna typ som förekommer i samtliga elevgrupper, nämligen *gå* och *fara*. I synnerhet i SB-gruppen används verbet *gå* klart oftast. Något jämnare fördelning av dessa två verb, *gå* och *fara* i denna betydelse, kan återfinnas i HS-elevernas rapporter.

1. I morgon ska jag sen *gå* till stranden, och fira där hela dagen. (SBfl/A)
2. Idén att *fara* till stranden var en dålig idé. (SBpo/B)

Dessa två verb kan dock förekomma med olika bibetydelser inom denna kategori. Det finns också i mitt material exempel på användningen av *gå* i betydelsen 'gå runt', vilket hos SB-pojkarna uttrycks även med *snurra runt*. Detta verb används dock inte i svenskan för att beskriva denna typ av förflyttning, även om det eventuellt kan beskriva den typ av förflyttning som äger rum när man går runt i butiker som i exempel 4.

3. Vi fick *gå runt* på stan ganska mycket. (SBpo/A)
4. Vi varde en timme (lite över) i Helsinki-Vantaa flygfältet och *snurrade rynt* i butikerna (SBpo/A)
5. Andra dagen var ganska liknande till första, för att vi gick föst till Heureka och sen gick vi till stan och vi *sprang runt* om hela Helsinki. (SBpo/A)
6. Det var nog en bra resa, men vi måste hela tiden *rysa* fram och tillbaka. (SBfl/B)

Verbet *gå* i sin egentliga betydelse varierar med verb som *promenera* och *vandra*, som båda förekommer enbart i flickornas texter: *promenera* hos SB-flickorna och *vandra* hos HS-flickorna. Härtill finns det belägg på en något snabbare förflyttning till fots: *springa* och *rusa*. Av dessa förekommer *rusa* enbart hos flickorna, medan *springa* används förutom av flickorna också av SB-pojkarna. HS-pojkarna har inte använt andra verb för att uttrycka denna betydelse än *gå* och *fara*. Exempelen ovan visar också att det för finskspråkiga andraspråksinlärare av svenska ibland kan vara svårt även i rättskrivning att skilja mellan svenskt *u* och *y*, eftersom det i finsk fonologi inte finns en direkt motsvarighet till det svenska u-ljudet (jfr Reuter 1977: 25; Laurén, Hoffman & Nordman 1977:8). Detta gäller dock inte genomgående i materialet, vilket exemplen ovan också ger belägg på.

I mitt material finns dessutom exempel på användning av *fara* i en mera specifik betydelse. Utrycket *fara iväg* varierar i materialet med tre verb, även om *fara iväg* är den vanligaste typen i materialet.

7. Så vi packade våra väskor och *for i väg*. (HSfl/A)
8. Efter kaffet blev fru Eeva Ahtisaari tyvärr tvungen att *rusa iväg*. (HSfl/A)
9. När vi hadd druckit kaffe *stack* Eeva Ahtisaari (HSfl/B)

10. Vi *livde* där när klockan var 16.00. (SBpo/A)

Verbet *sticka* förekommer enbart hos HS-flickorna och då i det mera inofficiella sammanhanget i rapport B (se exempel 9). Det kan dock anses något lustigt att flickan med verbet *sticka* beskriver hur Finlands presidents fru förflyttar sig. Det är dock skäl att notera att den här flickan överlag har använt en talspråkligare stil i rapport B, som även användningen av verbet hade i exempel 9 tyder på. Verbet *livde* tycks vara ett lånord från engelskan (*leave*) som den här pojken försökt anpassa till svenskan. Det framgår dock ur texten vad han avser med verbet, även om verbvalet inte kan anses vara korrekt.

Dessutom används verbet *gå* för att uttrycka förflyttning som också uttrycks via verben *stiga på* och *hoppa på* i mitt material.

11. När vi *gick till* flygplanet var vi alla lite nervösa, men våra flygresor gick bra. (SBfl/B)
12. En klasskamrat hade beslutit att han kommer inte men sen han kom, just när bussen hade startat och han *hoppade på*. (SBpo/A)
13. Sen for vi vid stadshuset var alla från Gerby-Västervik *steg på*. (HSpo/A)

I denna betydelse är det SB-eleverna som använder verben *gå* och *hoppa*, medan HS-eleverna uttrycker samma med det mera korrekta verbet *stiga*. Uttrycket *gå till* anser jag innehålla betydelsen *stiga på*, även om det kunde vara möjligt att tolka uttrycket även på ett annat sätt. *Hoppa på* kan visserligen också användas i svenskan och kan således inte direkt anses vara felaktigt, men i det sammanhang där uttrycket förekommer, i rapporten till en officiell mottagare, skulle uttrycket *stiga på* vara ett lämpligare alternativ, som också HS-eleverna tycks använda.

Grundbetydelsen 'åka'

I grupperingen av verb till denna kategori utgår jag ifrån att förflyttningen enligt kontexten måste göras med något färdmedel. Således kan det ingå verb som har betydelsen 'åka till' eller 'åka med'. Härtill finns det belegg på verb som beskriver handlingar där förflyttningen med ett färdmedel just har börjat. *Åka* i betydelsen 'åka med' uttrycks i mitt material med ett stort antal verb och vissa verb har ett mera specifikt innehåll än de mera generella *åka*, *fara*, *ta* och *gå* som är de mest frekventa verben inom denna kategori.

14. Först *åkte* vi med bus från Vasa till Åbo, och därifrån med båt till Stockholm. (SBpo/A)
15. Vi *for* med ett nattåg ner till Helsingfors, väl framme där *tog* vi en buss direkt till flygplatsen. (HSfl/A)

16. Nästa morgonen 18.5 *tog* vi en buss till flygfältet och flygen hem *tog* igen fem timmar. (SBpo/A)
17. Vi *gick* dit med Båten och allt gick bra. (SBfl/A)

Det är främst SB-eleverna som använder verbet *gå* i denna betydelse, men belägg av denna användning finns även i HS-flickornas texter. Tidigare undersökningar i andraspråksinlärares användning av svenska har visat att det är mycket vanligt särskilt i ett tidigt skede av inlärningsprocessen att övergeneralisera användningen av verbet *gå* på detta sätt. Dessutom finns det språkspecifika drag som gör att man kan uppfatta verb av typ *gå* som allmänna på liknande sätt som verbet *mennä* i finskan vilket kan bidra till att även SB-eleverna i mitt material väljer verbet *gå* istället för de mera korrekta och specifika verben för att uttrycka förflyttning med ett färdmedel. (jfr. t.ex. Viberg 1991 och Björklund 1996).

Det måste dock påpekas att det i materialet finns belägg på mera specifika verb som innehåller betydelsen 'åka till', nämligen *köra* och *flyga* som båda används av både flickorna och pojkarna i SB-gruppen.

18. Därifrån *flög* vi via Helsingfors till Vasa. (SBpo/A)
19. Sedan *körde* vi med en turistbus runt om Barcelona. (SBfl/A)

Verbet *gå* används i några fall felaktigt även när eleverna försöker uttrycka innehållet 'åka till', men det varierar dock med verb som *åka* och *fara* samt det mera specifika verbet *resa*.

20. Nästa dan *åkte* vi till vårt vänskola och vi berättade allt om vårt skola t.ex. att vi har en jättebra rektor. (SBpo/A)
21. Men jag kan *fara* till Sverig nån annan gång också. (SBpo/A)
22. Jag skulle vilja *gå* tillbaka. (SBpo/B)
23. Först vill jag tacka er, för att ni gav oss pengar, så att vi kunde *resa* till Stockholm. (SBfl/A)

Eleverna uttrycker också resans avgång eller förflyttningens början med ett antal olika verb. Främst förekommer i detta sammanhang verbet *starta* och SB-eleverna tycks i mitt material använda en annorlunda formulering än HS-eleverna. SB-eleverna föredrar fraser där "ngt startar" men använder nog även frasen "starta till" som föredras av HS-eleverna. Båda elevgrupperna har också använt verben *åka* och *fara* i denna betydelse och härtill finns det i materialet belägg på verbet *börja* samt ett specifikare verb *lyfta* i SB-pojkarnas texter. I SB-elevernas texter finns dock inte belägg på verbet *avgå* som förekommer en gång hos HS-flickorna i den officiella rapporten. I HS-flickornas texter finns

också ett exempel på frasen *bära av* som ingen annan grupp har använt. Denna fras används av en flicka i rapporten till den inofficiella mottagaren.

24. Åtta tiden *startade* planen till Spanien! (SBpo/A)
25. Resan började 14.5-98 klo. 6.00, när flygen till Barcelona *började*. (SBpo/A)
26. Klo. 6.00 på torsdags morgonen *lyfte* planen.(SBpo/A)
27. Vår resa började redan klockan 6.30 på morgonen, när vår buss *avgick* från busstationen i Vasa.(HSfl/A)
28. Nu måste jag sluta att skriva det *ber av* till ett nytt äventyr...(HSfl/B)

Liksom i fråga om grundbetydelsen 'gå', har eleverna även i samband med grundbetydelsen 'åka' uttryckt förflyttning i betydelsen *åka runt*. Enbart SB-eleverna tycks variera detta uttryck via användning av verb som *runda*, *snurra* och *cirkulera*, som egentligen inte i svenskan används i denna betydelsen, även om de i viss mån innehåller betydelsen 'gå/åka runt'. Enbart ordet *runda* kan anses höra hemma i liknande sammanhang som beskrivs i exemplen men då borde ordet förekomma som substantiv, vilket inte är fallet i mitt material. Exemplen visar att verbvalet inte kan anses vara korrekt i de sammanhang där eleverna använder dessa verb. En förklaring till att det i SB-elevernas texter förekommer verb som *runda*, *snurra* och *cirkulera* kan vara att eleverna har försökt översätta en tämligen vanlig, men ytterst talspråkig fras från finskan, nämligen "pyöriä kaupungilla" (gå runt på stan), som används främst i ungdomsspråket.

29. Sen *snyrrade* vi genom alla kyrkorna i stan.(SBpo/A)
30. På sista dagen var vi i en turistbus som hade två våningar och vi *cirkulerade* i Barcelona titta alla olika saker.(SBpo/A)
31. På söndagen den 17.5 var butiker stängda, så vi tog en turistbuss och *rundade* olika platser för fyra timmar. (SBpo/A)
28. När vi *hade* en rund tur i skolan såg vi hur den Ryska-skolan var gammal och hur skolan behövde reparering. (SBfl/A)
29. På söndagen *tog* vi en rundtur i Barcelona. (SBpo/B)

I betydelsen *åka runt* används i mitt material härtill fraser med verben *ta* och *ha* tillsammans med substantivet *rundtur*, men i dessa fall har innehållet i texten tolkats tämligen fritt och verben kan också anses höra till andra kategorier och även till ett annat semantiskt fält.

Verb för verbal kommunikation

I mitt material finns det 143 verb som jag anser betecknar verbal kommunikation och dessa utgör 4,3 % av hela verbförrådet. Språkbadseleverna tycks ha använt något färre verb för verbal kommunikation (57 verb; 39,9 %) än jämförelsegruppens elever (86 verb; 60,1 %).

Tabell 3. Det totala antalet verb för verbal kommunikation i materialet samt deras andel av alla verb.

	A-text		B-text	
	tot.	% av alla verb	tot.	% av alla verb
SBfl	20 verb	4,9	26 verb	5,2
SBpo	7 verb	2,3	4 verb	1,7
HSfl	40 verb	4,9	37 verb	5,2
HSpo	5 verb	2,4	4 verb	2,7
SB tot.	27 verb	3,8	30 verb	4,1
HS tot.	45 verb	4,3	41 verb	4,8
Totalt	72 verb	4,1	71 verb	4,5

Det tycks inte finnas större skillnader mellan de två grupperna i användningen av verb som betecknar verbal kommunikation vare sig när eleverna rapporterar till skolans rektor (text A) eller när de rapporterar till sin kompis (text B). Tabell 3 visar att verben för verbal kommunikation i text A utgör 3,8 % av alla verben hos SB-eleverna och i text B utgör de 4,1 % av det totala antalet verb. I jämförelsegruppen utgör verben för verbal kommunikation 4,3 % av alla verb i text A och 4,9 % i text B. I mitt material är det flickorna som svarar för en något tätare användning av verb för verbal kommunikation (ca 5 % resp. 2–3 %), även om skillnaderna är mycket små i båda grupperna (se tabell 3).

De verb som ingår i detta semantiska fält kan enligt sin grundbetydelse grovt taget delas in i tre kategorier: 'berätta', 'diskutera' och 'säga'. Inom dessa kategorier har jag behandlat även sådana verb för verbal kommunikation som enbart har en tämligen lös koppling till grundbetydelsen. I denna artikel tar jag upp grundbetydelseerna 'berätta' och 'säga' för närmare diskussion.

Grundbetydelsen 'berätta'

Enligt uppgiften skulle eleverna rapportera om en påhittad resa där de hade representerat hela skolan, och detta har lett till att ett stort antal elever i sina rapporter beskriver hur de har uppträtt och presenterat något inför en publik. De verb som används för detta syfte är främst *berätta* och *presentera*. Med dessa verb har eleverna beskrivit hur de fullgjort sin uppgift att representera skolan

och främst förekommer verben i denna betydelse i den officiella texten A, men även i text B i viss mån. *Berätta* används av samtliga elevgrupper och *presentera* av flickorna.

30. Vi *berättade* om vår skola att hur stor den är och hur fin den är. (SBfl/B)

31. Vår klass var i Helsingfors för två dagar och vi *presenterade* vår skola för alla Helsingfors skolor. (SBfl/A)

Förutom dessa två verb finns det i mitt material belägg på *prata*, *säga* och även *läsa* i denna betydelse. Dessa verb förekommer främst i SB-flickornas texter.

32. Först *pratade* vi lite allmänt om skolan (Hur gammal den är ...). (SBfl/A)

33. Alla hade roligt och vi hade också funderat redan att vem *säger* vad om vår skolan. (SBfl/B)

34. Vi måste *läsa* vår arbetet igenom hundra gånger. (SBfl/B)

35. Nej vi nior måste sitta inne och bara *läsa* på läxor och inte till utlandet onej. (HSfl/B)

Användningen av *prata*, *säga* och *läsa* istället för *berätta* kan inte anses alldeles korrekt. Men i de sammanhang i vilka dessa verb förekommer går det att förstå vad eleverna avser och verben känns inte allt för främmande. Verben har dock en annan grundbetydelse än 'berätta' och t.ex. *läsa* förekommer hos HS-flickorna enbart i betydelsen "läsa läxor" som mera syftar på en färdighet (jfr exemplen 34 och 35).

36. I högstadierna var det jättesöta pojkar, av dom *berättar* jag senare. (SBfl/B)

37. Andra dagen träffade vi andra skolelever som *sa* till oss att alkohol hade inte någon ålders gränsser. (SBpo/B)

Förutom en mera kollektiv användning av verben har en del av dessa verb använts även när eleverna syftar på en mera privat kommunikation, som förekommer främst i de mera inofficiella rapporterna. Eleverna har använt *berätta* och då förekommer verbet främst i text B och enbart i flickornas texter. Några exempel på liknande användning av *säga* i betydelsen 'berätta' finns också i mitt material. I detta mera privata sammanhang känns användningen av verbet *säga* mycket naturligare än i det mera kollektiva sammanhanget (jfr exemplen 33 och 37).

Grundbetydelsen 'säga'

I denna kategori behandlas de verb för verbal kommunikation som betecknar 'att någon uttrycker sig utan att vänta sig svar eller kommunikation'. Detta uttrycks i mitt material med verben *säga*, *prata*, *kommentera* och *meddela*.

38. Allt som allt skulle jag *säga* att det är den bästa klassresan som jag har haft. (HSpo/A)
39. Jag ringde genast efter den där saken till Matias, men han *pratade* bara shit till mig... (SBfl/B)
40. Vi var och se på många olika saker bla Riksdagshuset. Det var symmetriskt och vår guide *pratade* bara om det. (HSfl/B)
41. Man ställde man ut sina verk och *komenterade* dem. (HSfl/A)
42. När vi kom till en skola i Harlem möttes vi av snuten som *medelade* att någon skjutit 20 människor till döds och sårat 30 st. (HSpo/B)

Verbet *säga* ingår även i två fraser "som sagt" och "lättare sagt än gjort". Det förstnämnda idiomatiska uttrycket finns även i SB-flickornas texter. Hårtill förekommer det i materialet verben *lova*, *förbjuda*, *tacka* och *skämta*. Verbet *lova* förekommer också i ett idiomat uttryck hos HS-flickorna (jfr exemplen 44 och 45). Verbet *tacka* förekommer enbart hos flickorna och främst i text A.

43. Utsikten (?) här är (*som sagt*) härliga och människorna varma och trevliga. (SBfl/A)
44. Förutom kollat in killar har jag (vi) efter bästa förmåga försökt presentera arbetet, det är *lättare sagt än gjort vill jag lova*. (HSfl/B)
45. Nu ska jag fara ut på killjakt med Erika, vi *lovar* att dregla från dig också! (HSfl/B)
46. Vi *tackar* alla som gjorde resan möjlig. (SBfl/A)
47. Ja, här har vi slitit och du har bara legat där på sängbotten och rullat tummarna. Sen kommer du och skall dela äran. Äh... jag *skämtar!* Kom och dela du bara. (HSfl/B)

Ett intressant fenomen som dök upp i mitt material är användningen av verbet *hälsa*. Uttryck av typen "hälsa ngn välkommen" och i synnerhet "välkomna någon" som förekommer i text A hos HS-flickorna förekommer inte alls i SB-gruppen. Verbet *hälsa* används istället för andra ändamål och det finns belägg på försök att använda uttryck av typen "hälsa till ngn" för att framföra en hälsning (se exemplen 50 och 51).

48. Eleverna och rektorn tog emot oss och *hälsade oss varmt välkomna*. (HSfl/A)
49. Miljöminister Pekka Haavisto *välkomnade oss* och berättade lite om tisdagens program (HSfl/A)
50. En killa sa att jag måste *sa hällsningar åt* dig från honom. (SBfl/B)
51. *Berätta hälsningar till* alla lärarna i skolan, vi ses sen efter en vecka (SBfl/A)

SB-eleverna tycks ha vissa svårigheter med att uttrycka en mera personlig hälsning som i HS-elevernas B-texter uttrycks med verbet *hälsa*. i fraser som "Alla hälsar." SB-eleverna har gjort försök i att översätta den finska frasen "kerro terveisiä" eller "sano terveisiä" till svenska och resultatet låter inte alldeles naturlig även om det är mycket tydlig vad eleverna avser med uttrycken.

Slutdiskussion

Undersökningen i SB-elevernas verbanvändning visar att det kvantitativt sett inte finns större skillnader mellan SB- och HS-eleverna. I fråga om de två semantiskafälten som undersökningen närmare fokuserade på, kan man dock se vissa skillnader mellan de två elevgrupperna när det gäller verb för förflyttning. SB-eleverna tycks använda en större andel verb för förflyttning än vad HS-eleverna gör och i synnerhet i den officiella rapporten är skillnaden tydlig. I fråga om verb för verbal kommunikation finns det inga större kvantitativa skillnader mellan de två grupperna.

Undersökningen visar tydliga skillnader mellan de två könen i andelen använda verb i de två semantiskafälten. Pojkarna i båda grupperna använder flera verb för förflyttning än flickorna och särskilt tydligt kommer det fram i SB-gruppen i den officiella texten, men även den inofficiella rapporten visar liknande tendenser. Något mindre är skillnaderna mellan flickorna och pojkarna i användningen av verb för verbal kommunikation i båda grupperna och i båda grupperna är det flickorna som har en större andel verb inom detta semantiska fält än pojkarna.

Resultaten tyder således på en viss tendens i användningen av verb inom de två undersökta semantiskafälten och det kan påstås att de två könen har valt att använda verben på liknande sätt som det motsvarande könet i den andra gruppen.

De kvalitativa resultaten visar att det i mitt material finns en tämligen stor variation på verb för förflyttning i båda grupperna, även om HS-eleverna har kunnat variera bruket av verb något mera. I synnerhet tycks det finnas mera variation i verbvalet mellan den officiella rapporten och den inofficiella rapporten hos HS-eleverna än hos SB-eleverna. I fråga om verb för verbal kommunikation är det främst flickorna som varierar verbanvändningen, medan pojkarna klarar sig med ytterst få verb som de använder för att uttrycka olika betydelse. Det kom också tydligt fram att vad gäller de två undersökta semantiskafälten varierade eleverna inte mycket sitt verbval oberoende om de skrev den mera officiella eller den mera inofficiella rapporten. Störst var variationen enligt mottagaren hos HS-flickorna.

Undersökning av verbvalet inom de två semantiskafälten hos SB-eleverna tydde på vissa inlärspråkliga drag (jfr Kotsinas 1982 och Björklund 1996). SB-eleverna valde i ett antal fall att använda ett verb med en mera generell

betydelse i stället för att välja ett verb med specifikare betydelse för kontexten. Samtidigt kunde man notera en tendens att övergeneralisera bruket av vissa högfrekventa verb för att uttrycka en mera specifik betydelse. De kanadensiska undersökningarna har visat liknande tendenser hos språkbadeleverna som tillägnat sig franska som andraspråk (Harley, King & Burtis 1987). Liknande resultat har även Viberg (1991) nått bl.a. angående finskspråkiga inlärare av svenska. HS-eleverna hade också liknande exempel i sina rapporter, men det kom tydligt fram i analysen att det främst gäller SB-eleverna. Det måste dock påpekas att det även i SB-elevernas texter finns flera verb med specifik betydelse som mycket väl lämpar sig i den kontexten som de förekommer i och som inte alls förekommer hos HS-eleverna.

Ett annat inlärarespråkligt drag är att SB-eleverna i några fall har utgått ifrån sitt förstaspråk och översatt uttryck direkt till svenska. Resultatet har dock inte varit särskilt lyckat, utan har gett intryck av brister i språkbudet. Detta fenomen har också rapporterats i kanadensiska undersökningar av språkbadelevernas andraspråk. (Se t.ex. Harley, King & Burtis 1987.)

Undersökningen har också visat att SB-eleverna väl kan hålla isär sina två språk och inga finska verb har använts för att uttrycka förflyttning eller verbal kommunikation. I problemfall då det korrekta ordet inte har hittats, har SB-eleverna, i synnerhet SB-pojkarna, sökt hjälp från andra främmande språk (engelskan) eller hittar på nya verb på basen av lämpliga substantiv.

Dessa inlärarespråkliga drag är dock inte dominerande i mitt material och sammanfattningsvis kan jag konstatera att SB-eleverna tycks använda de svenska verben för förflyttning och för verbal kommunikation på liknande sätt som de svenskspråkiga HS-eleverna.

Litteratur

- Björklund, S. (1996). *Lexikala drag och kontextualisering i språkbadelevers andraspråk*. Acta Wasaensia 46. Vaasa.
- Björklund, S. (1997). Immersion in Finland in the 1990s: A state of development and expansion. I: R.K. Johnson & M. Swain (eds). *Immersion Education: International Perspectives*, 85–101. Cambridge University Press, Cambridge.
- Buss, M. (1997). Könsskillnader i språkbadelevers andraspråk. Studier i ordförrådet. Opublicerad licentiatavhandling i svenska. Vasa universitet.
- Harley, B. (1984). How good is their French? *Language and society* 12, 55–60.
- Harley, B., P. Allen, J. Cummins & M. Swain (1990). *The Development of Second Language Proficiency*. Cambridge university press, Cambridge.
- Harley, B., M.L. King & J. Burtis (1987). Perspectives on Lexical Proficiency in a Second Language. I: B. Harley, P. Allen, J. Cummins, M. Swain. *The Development of Bilingual Proficiency. Final Report. Vol. I: The Nature of Language Proficiency*, 23–66. Modern Language Centre. The Ontario Institute for Studies in Education.
- Hultman, T. (1981). Språk och kön i skolan. Några resultat från undersökningar av elevspråk. I: Kent Larsson (red.) *Elevsvenska*, 29–60. Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 12. Studentlitteratur, Lund.

- Hultman, T. & Westman, M. (1977). *Gymnasistsvenska*. Skrifter utgivna av Svenskläraryöreningen 167. Liber, Lund.
- Kotsinas, U-B (1982). *Svenska svårt. Några invandrades svenska talspråk. Ordförrådet*. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Stockhålmns universitet 10, Stockholm.
- Laurén, Ch. (1999). *Språkbud. Forskning och praktik*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 226. Språketenskap 36. Vasa.
- Laurén, Ch., Y. Hoffman & M. Nordman (1977). *Svenskt uttal för finnar. Beskrivning, övningar, uttalsordlista*. Otava, Keuruu.
- Lundquist, B. (1978). *Språkskillnader mellan kön, hem och skolor. Studier inom projektet Fris (Fri skrivning i skolan)*. Pedagogisk-psykologiska problem. Notiser och rapporter från Pedagogisk-psykologiska institutionen. Lund: Lärarhögskolan i Malmö, Lunds universitet.
- Petterson, Å. (1982). *Hur gymnasister skriver*. Svenskläraryserien nr 184, Trelleborg.
- Reuter, M. (1977). Finlandssvenskt uttal. I: B. Pettersson & M. Reuter (red.) *Språkbruk och språkvård*, 19–45. Tredje omarbetade upplagan. Schildts, Helsingfors.
- Svensk ordbok* 1986. Esselte Studium, Stockholm.
- Swain, M. & S. Lapkin (1990). Aspects of the sociolinguistic performance of early and late french immersion students. I: R.C. Scarcella, E.S. Andersen & S.D. Krashen (eds), *Developing Communicative Competence in a Second Language*, 41–54. Newbury House Publishers, New York.
- Viberg, Å. (1988). Ordförråd och ordinläring. Några utgångspunkter för en studie av hur ordförrådet lärs in. I K. Hyltenstam & I. Lidberg (utg.) *Första symposiet om Svenska som andraspråk. Volym I: Föredrag om språk, språkinläring och interaktion*, 215-233. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.
- Viberg, Å. (1990). Svenskans lexikala profil. I: E. Andersson & M. Sundman (utg.) *Svenskans beskrivning 17. Förhandlingar vid Sjuttonde sammankomsten för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning*, 391–408. Åbo Akademis förlag, Åbo.
- Viberg, Å. (1991). *Utvärdering av Skolförberedelsegruppen i Rinkeby. En longitudinell djupstudie av språkutvecklingen*. Rapport 4. Rinkeby Stadsdelsförvaltning & Stockholms universitet, Centrum för tvåspråkighetsforskning.